

Avisens paratekst

- et nyt område for medieforskningen

Af Finn Frandsen

En paratekst er den "tærskel", som læseren må overskride, før han eller hun når ind til den "egentlige" tekst - det kan være titel, forord, dedikationer, indholdsfortegnelse el.lign. En paratekst står altså ved siden af den egentlige tekst og foregriber og indvirker på receptionen af den.

Paratekster i aviser er et fænomen, som har grebet om sig siden den første redaktør satte den første overskrift på spalten. Især nutidens tabloidpresse rummer et mylder af forløbere, rubrikker, mellemrubrikker, boxe etc., som hurtigt og præcist styrer læselysten i den rigtige retning.

Denne indledning er således et eksempel på en paratekst, som har til formål at vække den kritiske - og måske skeptiske - læsers interesse for et interessant, men ikke ganske let-tilgængeligt forskningsområde. Den følgende artikel er en primært sprogvidenskabeligt funderet, teoretisk diskuterende præsentation af avisens paratekst - dens journalistiske status, struktur og funktion, illustreret med eksempler fra fransk "informativ" presse. Dens mål er at etablere en terminologi på et felt, som journalister og medieforskere hidtil har angrebet "intuitivi". Hermed får man en basis for komparative analyser mellem avistyper og forskellige nationale traditioner. Og man får præciseret, at tekster og budskaber er heterogene og kontekstbundne.

At kalde avisens paratekst, dvs. de forskellige former for rubrikker og indledninger, som omgiver og gennemløber de individuelle avisartikler, for et "nyt område for medieforskningen" er ikke så lidt af en tilsnigelse. For det første har avisens paratekst i mange år været brugt som udgangspunkt for pædagogiske indføringer i den skrevne presse som massekommunikation (se f.eks. Jessen & Korsgaard 1989), og for det andet har der i det mindste siden begyndelsen af århundredet været forsket i det, som Heinrich Straumann kalder avisoverskrifternes *block-language* (Straumann 1935, 21) - i begyndelsen med hovedvægten på de syntaktiske og leksikalske strukturer, men senere også med fokus på samspillet mellem ideologiske og sproglige processer.

Når jeg alligevel vover betegnelsen "ny", er det fordi vi efter min mening i dag står langt bedre rustet til at beskrive og forklare denne karakteristiske del af avisen. Dette skyldes først og fremmest den tværvideenskabelige udvikling, vi i de sidste 10-15 år har været vidne til inden for den gren af medieforskningen, som beskæftiger sig med den skrevne presse; en tværvideenskabelig udvikling, hvor en af sprog-

videnskabernes unge discipliner, *diskursanalysen*, har kastet sig over analysen af avistekster¹, samtidig med at den traditionelle medieforskning for alvor har indset, at *avisen også er et tekstuel fænomen*, der ikke uden videre kan reduceres til eksterne faktorerers determinati- on, og at diskursanalysen kan være et væsentligt korrektiv til de for- mer for positivistisk eller ideologikritisk indholdsanalyse, man hidtil har arbejdet med.

Lad mig nævne blot et par af de forskere, som har været med til at tegne denne udvikling. I Frankrig har Maurice Mouillaud og Jean- Francois Tétu siden slutningen af 70'erne leveret vigtige bidrag til studiet af avisen som tekst. Først med deres afhandlinger: Mouillauds *Formes et stratégies des énoncés de presse* fra 1979 og Tétus *Le discours du journal: contribution à l'étude des formes de la presse quotidi- enne* fra 1982 - og på det seneste med et fælles arbejde *Le journal quo- tidien* (1989). Det er karakteristisk for deres indfaldsvinkel, at de op- fatter avisens diskurs som en særegen "mise en forme", der gør brug af to forskellige semiotiske systemer: et sprogligt system, der konstitue- rer avisen som tekst, og som gør brug af en bestemt udsigelsesstruk- tur og bestemte narrative eller argumentative strukturer, og et sær- ligt typografisk system, der konstituerer avissiden som "aire spatiale", og som gør brug af visuelle variabler.

I Holland har Teun van Dijk siden begyndelsen af 80'erne arbejdet med det, han ambitiøst kalder "a new, interdisciplinary theory of news in the press"; et arbejde, der i 1988 mandede ud i udgivelsen af to vær- ker, *News Discourse* og *News Analysis*, hvor avisteksternes tematiske makrostrukturer og formelle superstrukturer samt deres socio-kogni- tive dimension analyseres. I modsætning til Mouillaud & Tétu, hvis metode er meget specifik i forhold til det valgte genstandsområde, be- står van Dijks indfaldsvinkel først og fremmest i anvendelsen af en al- lerede opstillet generel teori (fra *Macrostructures* 1980) på avistekster. Og det i en sådan grad, at man fristes til at sige, at der snarere er tale om at bruge den skrevne presse til at illustrere en bestemt teori end om at sige noget nyt om avisteksterne som avistekster.

Udover disse to referencer kan der nævnes en længere række anto- logier og temanumre af internationale tidsskrifter, der alle under- streger det nye tværvideenskabelige samarbejde mellem diskursanaly- se og medieforskning².

Det er under indtryk af denne udvikling - men også i kritisk af- standtagen til dele af den (jvf. Frandsen 1990a og 1990d, 44-71) at jeg i de sidste to-tre år har arbejdet på at opstille en ny teoretisk ramme for beskrivelse af avisens paratekst, som bygger på diskursanalysens begrebsapparat og metodologi, og som adskiller sig fra størstedelen af den tidligere forskning ved at se de forskellige former for rubrikker og indledninger som et tekstuel mikrosystem, der nok er relativt auto-

nomt, men som bør analyseres i snæver sammenhæng med den egentlige avistekst.

Det er denne teoretiske ramme, som skal præsenteres i det følgende. Det empiriske materiale, som har været inddraget i arbejdet, består af franske aviser³, og at jeg har støttet mig til de foreliggende franske journalisthåndbøgers fremstilling af arbejdsgangen i dagbladenes "tekstproduktion"⁴. Jeg vil dog i løbet af artiklen komme ind på forskelle mellem den skrevne presses "paratekstuelle traditioner" i Frankrig og Danmark.

Elementer til en teori om avisens paratekst

Begrebet *paratekst* (eller paratekstualitet) er blevet indført af den franske litteraturforsker Gérard Genette (1979, 1982 og 1987) som betegnelse for en af de fem generelle kategorier, som den enkelte konkrete tekst kan henhøre under, og som Genette kalder for "transtekstuelle relationer" (se Frandsen 1990d, 73-80 og Maingueneau 1991, 154-155). I det værk, hvor Genette har givet begrebet den hidtil mest udførlige behandling, *Seuils* (1987), defineres parateksten som den "tærskel", læseren af et litterært værk altid må overskride, før han eller hun når ind til den egentlige tekst: forfatternavn, titler, dedikationer, epigrafer, forord, noter, bagklaptekst osv. Parateksten består med andre ord af en lang række små tekster, som står "ved siden af" den egentlige tekst, og som i kraft af denne *paratekstuelle* relation foregriber og indvirker på receptionen af den pågældende tekst.

Fordelen ved dette nye begreb er, at man bliver opmærksom på, at disse små tekstuelle enheder, der før er blevet behandlet hver for sig eller løsrevet fra den egentlige tekst, har nogle træk til fælles, som både vedrører deres typografiske og semiotiske status og deres tekstuelle struktur og funktion. Selv om man altid skal tage hensyn til den historiske tekstgenre, man ønsker at analysere (litterære tekster, videnskabelige tekster, nyhedstekster...), har vi i dette begreb et godt udgangspunkt for en generel teori om denne særprægede, men konstant ekspanderende del af det moderne informationssamfunds tekster.

Mit forskningsprojekt består i at overføre paratekst-begrebet til diskursanalysen med det specifikke mål for øje at kunne analysere den gruppe af tekster, hvori parateksten har fået sin måske mest komplicerede udformning, nemlig *avisteksterne*. I løbet af den langvarige proces, hvor avisen har løsrevet sig fra Bogen som tekstmodel, har avisens paratekst fået tildelt en stadig vigtigere rolle i takt med, at den skrevne presse har taget mere og mere avancerede former for kommunikationsteknologi i brug og en specifik journalistisk skrivepraksis har taget form. Denne proces har ikke alene ført til en visualisering af avisteksten, hvor den tidslige logik, der prægede avissiderne indtil slutningen af forrige århundrede, lidt efter lidt er blevet erstattet af

en rumlig logik (Mouillaud & Tétu 1989, 55-73), men har også skabt nye sproglige og tekstuelle relationer mellem paratekst og tekst og mellem de paratekstuelle enheder indbyrdes.

Avisens paratekst kan defineres som en eller flere små "tekster ved siden af teksten". De udgør et relativt autonomt og mere eller mindre sammenhængende tekstuel mikrosystem, der adskiller sig fra den egentlige avistekst på tre karakteristiske måder:

- i *typografisk* (og *topologisk*) forstand: avisens paratekst adskiller sig fra den egentlige avistekst ved sin placering og ved en særlig typografisk fremhævnings ved hjælp af forskellige "visuelle variabler": f.eks. bogstavernes størrelse og farve, de paratekstuelle enheders overflade og placering m.v.

- i *referentiel* forstand: dele af avisens paratekst har en dobbelt semiotisk status og kan både referere til den egentlige tekst som sproglig størrelse og til det, den egentlige tekst selv refererer til.

- i *tekstuel* forstand: avisens paratekst er både underkastet de tekstkonstituerende betingelser, der gælder for en hvilken som helst form for tekst⁵, og underkastet nogle særlige betingelser, der netop hidrører fra den paratekstuelle relation.

Jeg vil i det følgende udelukkende beskæftige mig med de to sidste punkter og se bort fra paratekstens visuelle dimension, selv om denne naturligvis spiller en meget vigtig rolle for læserens "eye tracking" og dermed for paratekstens receptionsskabende funktion. Men det er i sidste instans en opgave for billedsemiotikken (som hos Bertin 1967 og 1977) at analysere denne dimension og vise, hvordan den diskursive linearitet her overlejes af et "tekstbillede" med særlige betydningseffekter til følge⁶.

Den journalistiske parateksts status

Mange af de problemer, der opstår, når man vil analysere den struktur og funktion, som avisens paratekst har, skyldes efter min mening, at man ikke tilstrækkeligt tydeligt har defineret rubrikkernes og indledningernes status.

Avisens paratekst kan have en dobbelt referentiel eller semiotisk status:

- paratekst og tekst kan befinde sig på *to forskellige semiotiske planer*, således at parateksten (først og fremmest hovedrubrikken) refererer til noget andet end det, teksten refererer til, nemlig teksten selv som sproglig størrelse. Jeg taler i denne forbindelse om det *heteroreferentielle* aspekt af parateksten;

- paratekst og tekst kan befinde sig på *samme semiotiske plan*, således at parateksten (næsten alle enheder i avisens paratekst) refererer til det samme som teksten refererer til, nemlig et givet nyhedsstof (et be-

givenhedsforløb, en tilstand, en individuel eller kollektiv aktør osv., der fremstilles som "ny"). Jeg taler i denne forbindelse om det *homo-referentielle* aspekt af parateksten.

Forskellen mellem de to aspekter kan illustreres med en lille dialog mellem to franskkyndige avislæsere A og B, hvor der tales om en banal "fait divers" fra det ansete franske dagblad Le Monde:

Eks 1

FAITS DIVERS

Trois blessés en Gironde

Le gendarme ivre et les motards en colère

Le gendarme Philippe Seir, blessé par une bande de motards en colère, dans la nuit de vendredi 8 à samedi 9 juin, parce qu'il venait de renverser deux d'entre eux à Blanquefort (Gironde), était en état d'ébriété au moment des faits, a reconnu dimanche le colonel Guegantou, commandant du groupement de gendarmerie de Gironde.

Accompagné par un adjudant-chef et par deux gendarmes-auxiliaires, M. Seir participait à une patrouille de routine lorsque le véhicule qu'il conduisait a percuté une motocyclette, blessant grièvement le pilote et sa passagère, âgés respectivement de dix-neuf et de quinze ans. Rendus furieux par cet

accident, plusieurs dizaines de motards, venus dans cette zone isolée de la banlieue bordelaise pour s'entraîner à des courses de vitesse, s'en sont pris au conducteur de la patrouille, le frappant avec violence; ils ont aussi endommagé la voiture de gendarmerie à coups de pied, de poings, et de casques.

Le gendarme, qui souffre de plusieurs fractures au visage, devra être opéré. Les deux motards, victimes de fractures aux jambes, ont été admis dans un centre hospitalier de Bordeaux. Une enquête de commandement a été ouverte par la gendarmerie.

Le Monde 12.6.90

A: *Har du læst den artikel, som hedder "Le gendarme ivre et les motards en colère"?*

B: *Nej, det har jeg ikke. Hvad handler den om?*

A: *Den handler om en politibetjent, som er blevet banket af nogle vrede motorcyklister, fordi han var fuld og havde væltet et par af dem omkuld....*

I A's første replik fungerer hovedrubrikken hetero-referentielt, mens den i A's anden replik fungerer homo-referentielt.

Problemet er dog ikke helt så enkelt som det kan synes. For det første ved enhver, der har læst avisernes sektion med læserbreve, at henvisningen til en tidligere offentliggjort avisartikel som regel ledsages af en specificering med angivelse af avisens navn, dato, afsender, tekstens placering og journalistisk genre som i eks. 2:

Eks. 2

Dans le numéro du 4 avril du Figaro, on pouvait lire, à la page Opinions, l'article du père Riquet au sujet de "L'amour en France" et intitulé: "Au niveau des animaux".

Le Figaro 18.4.90

Forklaringen på, at avisernes hovedrubrikker i modsætning til f.eks. titler på litterære værker kræver en sådan specificering, er måske, at den individuelle avisartikel betragtes som *et element i en serie af tekster* (= avisen), dvs. som et element, der ikke er tilstrækkeligt individualiseret til, at man kan referere til det med en hovedrubrik som "egennavn".

For det andet skal det også understreges, at det ikke er alle paratekstuelle enheder, der kan fungere både hetero- og homoreferentielt. Hovedrubrikker vil altid kunne referere på begge de nævnte måder, men hvad med over- og underrubrikker og indledninger? De vil næppe blive anvendt hetero-referentielt. Til gengæld vil de angivelser af journalistisk genre, som man ofte finder i den såkaldte globale paratekst (f.eks. *Editorial*), normalt kun fungere hetero-referentielt, fordi de er metatekstuelle. Og alligevel kan man ikke se bort fra, at de ud over den metatekstuelle reference også foregriber en bestemt interpretation hos læseren. Det gælder især de genre-betegnelser, der oprindeligt har været homo-referentielle: i *Le Monde*-eksemplet udløser *Faits divers* f.eks. en forventning hos den franske læser om en narrativ tekst om det "usædvanligt sædvanlige".

Paratekstens status i den tekstuelle organisation, altså når den befinder sig på samme semiotiske plan som den egentlige tekst og fungerer homo-referentielt, dækker som sagt over et lidt andet problem, nemlig spørgsmålet om paratekstens integration i den egentlige avistekst. Selv om det måske først og fremmest er et spørgsmål, som interesserer diskursanalytikere, jeg vil alligevel kort omtale det.

Da de paratekstuelle enheder (bortset fra mellemrubrikkerne) alle står først i avisartiklen, synes det oplagt at betragte dem som dens "begyndelse", altså som en integreret del af den egentlige tekst (der jo dermed faktisk ophører med at være "egentlig"). Men hvis denne opfattelse er korrekt, må man forvente, at integrationen af parateksten også kommer til udtryk i nogle af de tekstkonstituerende relationer, som binder teksten sammen som tekst. Tager vi f.eks. en central "standard of textuality" som kohæsion (jvf. note 5) og ser på de såkaldte foriske relationer mellem paratekst og tekst, må vi med andre ord forvente, at et nyt fænomen, som introduceres i parateksten (f.eks. "*Øresundsbroen* skal beskytte Østersøen"), vil blive genoptaget i teksten med de sproglige midler, som normalt anvendes for at markere en sådan genoptagelse af et tidligere introduceret fænomen (f.eks. anafo-

risk genoptagelse ved hjælp af et personligt pronomen som i "Den skal bygges som en nulløsning uden påvirkning af Østersøens miljø"). Problemet er blot, at dette ikke synes at være tilfældet: den egentlige avistekst fremstår *ikke* som en umiddelbar fortsættelse af parateksten. Dette fremgår også af eks. 1, hvor kæden af anaforiske relationer viser, at hverken overrubrikken eller hovedrubrikken kan indsættes som integrerede enheder i den egentlige tekst:

Trois blessés en Gironde (overrubrik) // le gendarme qui souffre de plusieurs fractures... + les deux motards, victimes de fractures... (genoptagelse af: le pilote et sa passagère)

Le gendarme ivre (hovedrubrik) // le gendarme Philippe Beir (introduktion af aktør) < M. Beir < il < le conducteur de la patrouille < le gendarme

/et/ les motards en colère (hovedrubrik) // une bande de motards (introduktion af aktør) < plusieurs dizaine de motards < ils.

En nærliggende løsning på dette problem ville være at betragte parateksten som en ikke-integreret del af teksten for på denne måde at bevare tekstens homogenitet. De paratekstuelle enheder bliver i så fald reduceret til praktiske etiketter, som vi bruger for at gøre vores referencer så entydige som muligt.

En anden og efter min mening bedre løsning ville dog være at opgive forestillingen om homogenitet (teksten er heterogen og kan i princippet altid omfatte såvel en paratekstuel som en tekstuel *komponent*) og betragte parateksten som et relativt autonomt mikrosystem, der hverken befinder sig inden for eller uden for teksten, men netop udgør en "tærskel". Fordelen ved denne løsning er, at den omfatter såvel det hetero-referentielle som det homo-referentielle aspekt af parateksten. Den understøttes også af de paratekstuelle enheders mulighed for at indgå i dialog med hinanden - enten inden for den samme udgave af avisen (på den samme side eller mellem forside og de interne sider) eller mellem to forskellige udgaver af samme avis eller ligefrem mellem to forskellige aviser (se Gouazé 1979, 156-162).

Det skal i forbifarten nævnes, at man i danske aviser, f.eks. *Politiken*, ofte møder indledninger i avisartikler, der er fuldt ud integreret i teksten, og hvor blot en mere eller mindre tilfældig typografisk fremhævningsadskiller indledning fra avistekst (se den komparative analyse af danske og franske "indledninger" og "chapeaux" i Frandsen 1990c, 69-70). Rubrikkerne i de danske aviser optræder dog normalt som ægte paratekstuelle enheder som det fremgår af nedenstående eksempel:

Eks 3.

Dræberwhisky kostede 21 liv (hovedrubrik) // En illegal dræberwhisky < den giftige drik

Politiken 13.6.91

Den journalistiske parateksts struktur

Som allerede nævnt er det et definerende træk ved avisens paratekst, at den både er underkastet almene tekstkonstituerende betingelser og nogle særlige betingelser, der hidrører fra dens optræden som "tekst ved siden af teksten". Dette gælder også for det, jeg kalder *paratekstens pragmatiske grundstruktur*, hvorved jeg forstår den logisk forudsatte kommunikative ramme for paratekstens eksistens som tekstuelt mikrosystem - eller udtrykt på en anden måde: det sæt af pragmatiske instanser, der effektuerer den sproglige udsigelse af avisens forskellige former for overskrifter.

Paratekstens pragmatiske grundstruktur omfatter således de pragmatiske instanser, som er med til at konstituere en hvilken som helst tekst, og som enhver moderne kommunikationsteori med respekt for sig selv inddrager:

- en *afsender-instans* og en *modtager-instans*, der i kraft af deres status som ekstra-tekstuelle positioner kan betragtes som den sproglige udsigelses "kilde" og "mål" forud for, i eller efter den aktuelle situation, hvori kommunikationen af avisens paratekst finder sted;
- en *enunciator-instans* og en *enunciatar-instans*, som konstrueres i og ved den pågældende kommunikation af avisens paratekst. Hvis vi sætter afsender og modtager lig med journalist (eller avis) og avislæser, så er enunciatøren og enunciatæren deres intra-tekstuelle pendanter;
- de *citerede pragmatiske instanser*, som den kombinerede afsender/enunciatar-instans har mulighed for at iscenesætte i parateksten.

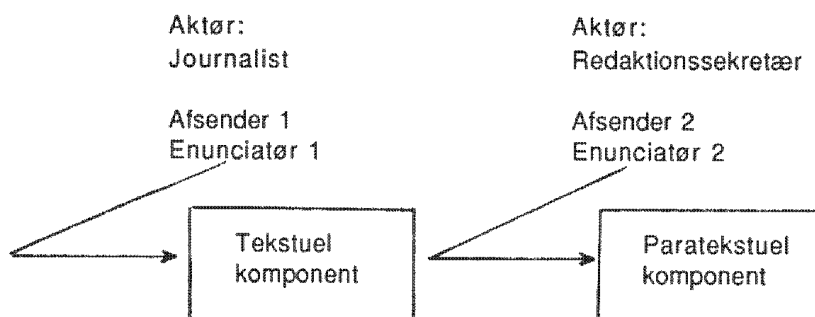
I den form for skreven presse, som er mest udbredt i dag, og som man på fransk kalder "la presse d'information", er parateksten kendetegnet ved et udbredt fravær af eksplicit markering af enunciatør-instansen, hvorimod de citerede pragmatiske instanser optræder meget hyppigt. Dette hænger naturligvis sammen med, at en stor del af nyhedsstoffet i dag selv er diskursivt og består af "sproglige begivenheder": udtalelser, erklæringer, taler, pressemeddelelser osv.

De specifikke betingelser, som paratekstens pragmatiske grundstruktur er underkastet, træder måske tydeligst frem, hvis vi koncentrerer os om de konkrete aktører, som udfylder afsender/enunciatør-instansen ved henholdsvis paratekst og tekst i avisen.

Det er velkendt, at avisens paratekst på store og mellemstore dagblade ikke skrives eller redigeres færdig af de "menige journalister", men af et dertil indrettet redaktionssekretariat. Efter at journalisten eller en person uden for avisen har skrevet sin artikel, sendes den mere eller mindre færdigt redigerede tekst (normalt vedlagt et forslag til paratekst) videre til redaktionssekretærerne, som udfører følgende opgaver (Guéry 1990, 27):

- 1) teksten læses igennem og korrigeres for fejl ("la relecture");
- 2) teksten tilpasses hvad angår længde, antal spalter og bogstavtyper ("la cotation");
- 3) teksten kombineres med en passende paratekst ("le titrage");
- 4) teksten kombineres evt. med en passende illustration ("l'illustration"); - og
- 5) tekst og paratekst sættes op på avissiden i overensstemmelse med den tildelte nyhedsværdi ("la mise en page"/"la valorisation").

Redaktionssekretærernes udførelse af disse opgaver er determineret af en række faktorer. For det første skal tekst og paratekst være redigeret eller skrevet færdig inden for et bestemt og sædvanligvis kort tidsrum. For det andet skal der tages hensyn til den begrænsede plads på avissiden. For det tredje skal der tages hensyn til de andre avisartikler, som den pågældende avisartikel sættes sammen med. Og endelig for det fjerde - og vigtigst af alt! - skal parateksten være skrevet eller redigeret på en sådan måde, at den er receptionsskabende (og receptionsstyrende - jvf. det følgende afsnit om den journalistiske parateksts funktion). Kort sagt: den aktør, som udfylder paratekstens afsender/enunciator-instans, befinder sig i en kommunikationssituation, der på flere punkter adskiller sig væsentlig fra den situation, som den aktør, der udfylder den egentlige avisteksts afsender/enunciator-instans, befinder sig i.

Avisartikel

Mod denne opfattelse af paratekstens pragmatiske grundstruktur kunne man indvende, at den ikke tager hensyn til de tilfælde, hvor de to aktører på trods af den journalistiske arbejdsdeling i tekstproduktionen er identiske, altså den situation, hvor der enten ikke er et redaktionssekretariat eller hvor redaktionssekretærerne ikke ændrer ved journalistens forslag til paratekst. Over for denne indvending vil jeg hævde, at den ovenfor beskrevne dobbelte pragmatiske grundstruktur er konstitutiv for en hvilken som helst tekst, der omfatter såvel en paratekstuel komponent som en tekstuel komponent. Eller mere præcist: der kan godt være identitet mellem de to aktører, men aldrig mellem afsender/enunciator 1 og afsender/enunciator 2.

En anden vigtig distinktion i den journalistiske parateksts struktur vedrører graden af konstans i de forskellige paratekstuelle enheders manifestation på avissiden og - men i mindre grad - deres sproglige form og typografi (og topologi).

Det, jeg kalder *avisens paratekst* (i egentlig forstand), omfatter avisens navn og "les titres-rubriques" (svarende til de danske avisers "hoved" eller "bjælke") og udgør et *global paratekstuel system*, dvs. et system, der organiserer de såkaldte interne sider af avisen på et overordnet niveau ⁷. Fælles for de enheder, som udgør avisens paratekst (i egentlig forstand), er, at de må betragtes som *konstante* og *tekst-uafhængige* enheder: de kan i princippet genfindes fra tekst til tekst eller fra udgave til udgave.

Avisens navn er "parateksternes paratekst" og varetager en dobbelt funktion. Uden for den enkelte udgave af avisen indgår navnet på den ene side som element i det eksisterende paradigme af avisnavne og på den anden side som et element i den enkelte avis' serie af udgaver, hvis identitet det markerer. Inden for den enkelte udgave af avisen fungerer navnet som den størrelse, der i sidste instans samler avisartiklerne til en enhed.

"Les titres-rubriques" er den mest interessante del af avisens paratekst (i egentlig forstand). De definerer de hierarkisk ordnede kategorier af informationer eller nyhedsstof, som findes i den pågældende avis eller pressetype. Kategoriseringen bygger naturligvis ikke på universelle kriterier, men er snarere udtryk for en bestemt historisk og kulturel encyklopædi. "Les titres-rubriques" indgår i *åbne lister*, hvortil der altid kan føjes et nye element i to forskellige dimensioner: 1) en horisontal dimension, dvs. fra side til side, fra sektion (del) til sektion (del) i avisen; og 2) en vertikal dimension, dvs. ned over én og samme side; de "titres-rubriques", som befinder sig på det laveste hierarkiske niveau i den vertikale dimension, smelter ofte sammen med overrubrikkerne.

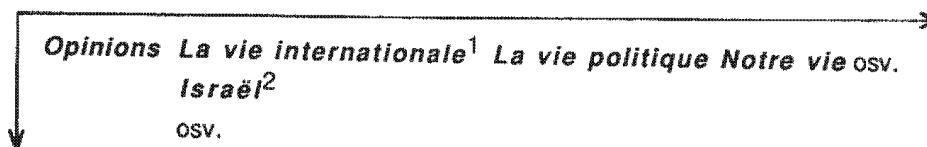
Det, jeg kalder *den individuelle avisartikels paratekst*, omfatter overrubrik, hovedrubrik, underrubrik, indledning og mellemrubrik, dvs. de enheder, der umiddelbart omgiver eller gennemløber avisartiklen, og som i den forstand udgør et *lokalt paratekstuel system*. Fælles for disse enheder er, at de må betragtes som *variable* og *tekst-afhængige* enheder: de ændres fra tekst til tekst alt afhængig af den pågældende informations art og nyhedsværdi.

Nedenstående eksempel fra den franske avis *Le Figaro* skal vise, hvordan den individuelle avisartikel altid (bortset fra teksterne på de eksterne sider) vil være omgivet eller gennemløbet af både et globalt og et lokalt paratekstuel system. Pilene angiver henholdsvis den horisontale og den vertikale dimension i den globale paratekst og tallene de forskellige hierarkiske niveauer:

Eks. 4.

GLOBAL PARATEKST

Le Figaro

LOKAL PARATEKST

(- overrubrik)

Investiture

du gouvernement Shamir

Malgré des chantages de dernière minute, le nouveau gouvernement "Faucon" a obtenu, hier soir, la confiance d'une fiable majorité du Parlement

(- indledning)

(- mellemrubrik)

Det ligger uden for denne artikels rammer at komme nærmere ind på de mange diskursanalytiske perspektiver, man kan anlægge på såvel den globale som den lokale paratekst, men jeg vil dog godt nævne, at det ville være interessant at undersøge de globale encyklopædiens historiske transformationer samt deres artikulation i forskellige pressetyper eller forskellige landes presse. Den globale paratekst er f.eks. langt mere detaljeret og eksplicit i den franske presse end i den tilsvarende danske. Det ville også være interessant at analysere graden af sproglig og informationel sammenhæng mellem rubrikker og indledninger i det "klassiske" lokale mikrosystem.

Den journalistiske parateksts funktion

Den funktion, som avisens (homo-refentielle) paratekst har i forhold til den egentlige avistekst og dens produktion eller reception, er så afgjort et af de mest interessante aspekter for den diskursanalytiske indfaldsvinkel inden for dette område. Det er desværre også et af de steder, hvor der hersker den største forvirring om, hvad man egentlig taler om. Når van Dijk (1988a, 39-40) f.eks. hævder, at det er den journalistiske parateksts opgave at resumere det tema eller emne i avisartiklen, som afsender-instansen opfatter som det mest relevante (men "mest relevant" for hvem? - hos van Dijk bevarer nyhedstekstens afsender et uskyldigt skær af homogenitet), eller når Genette (1987, 8) taler om den litterære paratekst som den privilegerede transaktionelle zone mellem tekst og læser, så taler de i virkeligheden om to forskellige ting. Man genfinder i øvrigt den samme tvetydighed i de journalistiske håndbøger, når der skelnes mellem "informative" rubrikker og

indledninger og "tilskyndende" rubrikker og indledninger (Voiron 1984, 26-30).

I sidste instans er Gouazé (1979, 136) måske den, som har formuleret den funktionelle kompleksitet bedst, når han metaforisk skriver, at avisoverskrifterne på én gang er det sted, hvortil "en betydning ankommer", og det sted, hvorfra "en læsning tager afsted". Jeg har forsøgt at præcisere metaforikken en smule ved at indføre følgende distinktion mellem:

- paratekstens *metakommunikative funktion*, dvs. den funktion, som den allerede producerede paratekst har i forhold til modtagerinstansens reception af avisteksten (før og under selve læseprocessen);
- paratekstens *interpretative funktion*, dvs. den funktion, som parateksten har i forhold til avisteksten under sin produktion, og som den kan betragtes som et resultat af.

Inden vi ser nærmere på de to funktioner, vil jeg med det samme understrege, at de inddrager de pragmatiske instanser på to forskellige måder: ved den metakommunikative funktion er det relationen mellem begge avisartiklens afsender/enunciator-instanser på den ene side og modtager-instansen på den anden, som står i centrum, mens det ved den interpretative funktion er relationen mellem den paratekstuelle komponents afsender/enunciator 1 og den tekstuelle komponents afsender/enunciator 2, som står i centrum.

Termen *metakommunikativ* er den betegnelse, jeg har valgt for den journalistiske parateksts evne til at styre den proces, som modtagerinstansens reception af en avistekst udgør (læse-processen) samt resultatet af denne proces. Denne funktion kan inddeles i to underfunktioner: en *receptions-skabende* funktion (parateksten får modtageren til at læse en bestemt avisartikel) og en *receptionsstyrende* funktion (parateksten styrer modtagerens læsning af den pågældende artikel). Det er i den sidstnævnte funktion, at rubrikkerne eller indledningerne optræder som temaindikatorer, der får avislæseren til at sortere visse informationer fra og gemme andre i sin diskursive hukommelse

Begrundelsen for at operere med den metakommunikative funktion og dens to underfunktioner kan man finde belæg for i den sprogpsykologiske forskning i titlers betydning for modtagerens kvantitative og kvalitative forståelse og genkaldelse af tekstuelle strukturer (se f.eks. Brown & Yule 1983, 71-73 og 139-140).

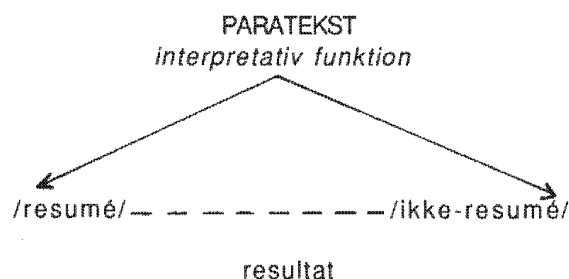
Termen *interpretativ* er som allerede defineret den betegnelse, jeg har valgt for den funktion, som parateksten har under sin produktion, og som den ret beset også er et resultat af. Produktionen af parateksten kan nemlig opfattes som resultatet af et *interpretativt gennemløb*, som udføres af en specifik afsender/enunciator-instans under hensyntagen til et specifikt formål og til specifikke faktorer, og som består i en *strategisk udvælgelse, sammenfatning, transformation eller tilføjelse af information og sproglig form fra den egentlige tekst og/eller til den*

egentlige tekst. Redaktionssekretæren eller journalisten selv - forskellen er som sagt ikke så stor - er med andre ord den "første læser" af den egentlige avistekst, og når den almindelige avislæser læser hovedrubrikken eller indledningen til en bestemt artikel, er det, som han eller hun læser, altså en særlig udskrift af en "første læsning".

Man har måske studset over, at paratekstens interpretative funktion ikke alene beskrives med ord som "udvælgelse" og "sammenfatning", men også med "transformation" eller "tilføjelse". Jeg skal forsøge at forklare hvorfor.

Blandt forfattere til journalistiske håndbøger og forskere i avistekster (f.eks. van Dijk - se Frandsen, 1991a) hersker der en vis enighed om, at den journalistiske paratekst normalt vil have form af et *resumé* af den egentlige avistekst, dvs. en udvælgelse og sammenfatning af de mest centrale informationer i teksten. Denne opfattelse synes også at stemme overens med den almindelige avislæseres intuitive opfattelse af og forventning til avisens overskrifter, hvad redaktionssekretærer og journalister ofte spiller på (se analysen af "Rushdie ramt af lynet"-eksemplet i Frandsen, 1990c). Alligevel vil jeg hævde, at definitionen er problematisk, og at den må omformuleres på mindst to punkter. For det første præciseres det ikke tilstrækkeligt tydeligt, hvad man egentlig skal forstå ved *resumé* i denne forbindelse. Ligner det paratekstuelle *resumé* enhver anden form for *resumé* eller er der væsentlige forskelle? For det andet findes der paratekstuelle "*resumé'er*", som slet ikke er *resumé'er*, og som altså ikke kan indfanges af f.eks. van Dijks teori. De må i stedet betragtes som resultater af andre tekstuelle operationer.

For at kunne tage højde for disse problemer har jeg valgt at opfatte de mulige typer af resultater af det interpretative gennemløb som fordelt på en skala, hvis yderpunkter kan defineres som *resumé* og ikke-*resumé*. Om resultaterne går i retning af det ene eller det andet yderpunkt afgøres ved hjælp af nogle parametre: hvis de paratekstuelle enheder blot udvælger og sammenfatter avistekstens informationer, tenderer de mod *resumé*, men hvis de i stedet for eller samtidig også transformerer eller tilføjer informationer, tenderer de mod ikke-*resumé* (se nedenstående model).

1) udvælgelse og sammenfatning af avistekstens informationer (> resumé)

Parametre til en beskrivelse af udvælgelses- og sammenfatningsoperationerne:

- bevarelse/ændring af den sproglige form (ordvalg, syntaktiske strukturer m.v.)
- bevarelse/ændring af den tekstuelle linearitet (narrative eller argumentative skemaer m.v.)
- bevarelse/ændring af den "udsigelsesmæssige afstand" mellem paratekst og tekst

2) transformation af avistekstens informationer og/eller tilføjelse af nye informationer til avisteksten (> ikke-resumé)

Parametre (se ovenfor)

Eks. 5 fra det franske økonomiske dagblad *La Tribune de l'Expansion* viser et klassisk eksempel på tendens til resumé i over- og hovedrubrik samt indledning; et eksempel, som på bedste vis modsvarer journalisternes teori om tre forskellige læseniveauer i avisen (Agnès & Croissandeau 1979, 47). Den centrale nyhed - en udtalelse fra en sovjetisk bankmand - resumeres to gange i parateksten og faktisk også to gange i det første afsnit af den egentlige tekst. Der udvælges og sammenfattes informationer, og den sproglige form ændres ikke væsentligt.

(Over- og hovedrubrik = 1. læseniveau)

Selon le président de la Gosbank soviétique
Des banques centrales sont prêtes à épauler Moscou

(Indledning = 2. læseniveau)

Victor Gueratchenko affirme avoir reçu de banques centrales occidentales la garantie que l'URSS pourrait obtenir de liquidités...

< udvælgelse/sammenfatning af:

(1. afsnit af avistekst = 3. læseniveau)

Des banques centrales des grands pays industrialisés sont d'accord pour renflouer...

C'est ce qui ressort des propos de Victor Gueratchenko, président de la Gosbank...

Selon lui, plusieurs banques centrales occidentales lui ont garanti...

I eks. 6 fra *Le Figaro* har vi til gengæld et eksempel på tendens til ikke-resumé i hovedrubrik og indledning. Hovedrubrikken transformerer informationen om de georgiske monarkisters afventning af en ny konge til en Samuel Beckett-floskel ("En attendant Godot" - ironisk kommentar fra journalistens side), mens indledning tilføjer nye informationer om et stort nationalistmøde i Tbilissi til informationerne i avisteksten.

(Hovedrubrik)

En attendant le roi..

< transformation af:

(Avistekst)

(f.eks.) Après soixante-dix ans de dictature du prolétariat, la monarchie entraînera la formation de l'élite nécessaire pour combattre l'idéologie satanique.

Selon le président de la Gosbank soviétique

Des banques centrales sont prêtes à épauler Moscou

Victor Gueratchenko affirme avoir reçu de banques centrales occidentales la garantie que l'URSS pourrait obtenir des liquidités, via des swaps d'or. A Paris comme à Francfort, on reconnaît que la question est à l'étude

■ Des banques centrales des grands pays industrialisés sont d'accord pour renflouer momentanément une Union soviétique en pleine débâcle financière et soutenir ainsi la position de plus en plus difficile de Mikhaïl Gorbatchev. C'est ce qui ressort des propos de Victor Gueratchenko, président de la Gosbank (banque centrale soviétique), qui assiste en ce moment à la réunion annuelle de la Banque des règlements internationaux (BRI) à Bâle. Selon lui, plusieurs

banques centrales occidentales — on sait que la Banque d'Angleterre est impliquée tandis que la Bundesbank et la Banque de France « étudient la question » — lui ont garanti que, en cas de besoin, la Gosbank pourrait obtenir des liquidités en procédant à des swaps d'or.

Courant entre les grands instituts d'émission et déjà mis en pratique avec l'Afrique du Sud et la Chine, ce procédé consiste à transférer, pour une période donnée (généralement un à six mois), du métal jaune en échange de sa contrepartie en devises. Dans le cas soviétique, des swaps avec les banques centrales s'effectuent depuis quelque temps mais ils pourraient être désorbités mais assortis de maturités allongées (délai à l'issue duquel l'institut emprunteur est tenu de racheter son or) ou encore être retenus par une coordination de telles actions entre plusieurs banques centrales permettant de mobiliser des montants plus importants.

Victor Gueratchenko espère en outre que

ce type d'opération ne s'accompagnera plus, dans l'avenir, de transfert physique de métal, celui-ci venant simplement en garantie collatérale de prêts. Il a même envisagé la possibilité de crédits-relais aménagés à partir d'un accord-cadre qui pourrait être conclu, selon lui, avec la BRI « pour peu que ses responsabilités soient prêtées à adopter une attitude aussi positive et réaliste ». Une façon de reconnaître que les banquiers « centraux » sont encore largement réticents sur ce point.

Ces derniers développements interviennent alors que l'URSS traverse une crise de liquidités aiguë. Moscou a, de son propre aveu, accumulé deux milliards de dollars d'arriérés de paiements (dont Gueratchenko promet l'élimination avant la fin du troisième trimestre 1990) et a annoncé récemment son intention de procéder à des ventes de matières premières pour faire face à ses obligations.

DANIEL VICNERON
(Suite en page 8)

La Tribune de l'Expansion 12.6.90

Géorgie

En attendant le roi...

*Le parti monarchiste attend
l'hypothétique retour d'une famille princière
chassée en 1801 par les tsars russes.*

Plus de 60 000 nationalistes géorgiens se sont rassemblés lundi soir dans un stade de Tbilissi où leurs dirigeants ont lancé un appel au refus du service militaire soviétique et à l'unité pour obtenir l'indépendance.

Ce rassemblement était organisé dans le cadre des cérémonies à la mémoire des « martyrs » tués un an auparavant par des soldats soviétiques lors de la répression d'une manifestation indépendantiste.

TBILISSI :
de notre envoyé spécial
Pierre BOCEV

À côté de l'entrée de l'immeuble pompeux, avenue Roustaveli, en plein centre-ville, on a tout juste eu le temps d'enlever la plaque. Aucun étranger ne soupçonnerait qu'il y avait ici, il y a deux mois encore, l'Institut du marxisme-léninisme du PC géorgien.

Signe des temps, les chefs des idéologies ont cédé leurs bureaux du rez-de-chaussée, tout au fond du couloir, au parti constitutionnel monarchiste. Leimour Jorjollani, président de cette formation qui se dit forte de 7 000 adhérents, n'a lui-même rien d'un descendant royal. En jeans et veston de toile, on lui donnerait plutôt le profil d'un bon prolétaire. Son « secrétaire politique » à la barbe broussailleuse, Guergui Khonolidze, ne ressemble pas davantage à un membre de la famille des Bagration, les princes géorgiens exiliés depuis « la première annexion », par la Russie, en 1801.

« Notre idée est de faire un

parti conservateur », explique le président. Au mur, des taches claires indiquent nettement l'endroit où devait se trouver le portrait de Lénine, peut-être de Staline, en Géorgie, on ne sait jamais. « Nous voulons construire sur les bases du traditionalisme et redonner à chaque Géorgien le bonheur non seulement de l'indépendance, mais de la grandeur d'antan. »

« Une loi cosmique »

Comment, de là, en arriver à l'idée monarchique, Levon Kiladze, astrologue de son état, se fait fort de le montrer. « La démocratie n'est jamais que la dictature de la majorité sur la minorité; d'où l'idéal d'une monarchie constitutionnelle. Après soixante-dix ans de dictature du prolétariat, la monarchie entraînera la formation de l'élite nécessaire pour combattre l'idéologie satanique. La lutte des forces de l'ombre contre celles de la lumière se poursuivra, c'est une loi cosmique. »

Le parti a été créé au lendemain du massacre du 9 avril. Guergui Bagration, le roi en puissance, réside à Malaga et aurait exprimé son soutien « récemment » dans un télégramme à ses sujets, à la fois monarchistes et révolutionnaires.

« Nous sommes forts et nous le deviendrons encore plus », affirme le président Jorjollani. Notre première tâche, pour l'instant, est de nous opposer aux élections que veut organiser le régime. Pour un parti monarchiste, c'est bien la moindre des choses que de récuser un scrutin.

P. B.

Le Figaro 11.4.90

(Indledning)

Plus de 60.000 nationalistes géorgiens se sont rassemblés lundi soir dans un stade de Tbilissi...

> tilføjelse til avistekstens informationer

Den journalistiske parateksts metakommunikative og interpretative funktion er ovenfor blevet beskrevet som to klart adskilte funktioner, men der er god grund til at understrege den tætte forbindelse mellem dem. Selv om den metakommunikative funktion, hvad enten den er receptionsskabende eller receptionsstyrende, inddrager de pragmatiskke instanser på en anden måde og fungerer efter andre tekstuelle og kognitive principper end den interpretative funktion, og selv om den altid, hvis vi betragter kommunikationen mellem journalist og læser som en tidslinje, vil finde sted efter den interpretative funktion, så afslører avisartiklens rubrikker og indledninger sig som et særdeles vigtigt *tekststrategisk felt*, for så vidt en *hvilken som helst styring af avislæsningen altid vil bygge på en forudgående interpretation* (fra afsender/enunciator 2's side). Som allerede nævnt: parateksten er på én gang det sted, hvortil "en betydning ankommer", og det sted, hvorfra "en læsning tager afsted".

Afsluttende bemærkninger

Jeg er bange for, at mange af *MedieKulturs* trofaste læsere for længst er stået af. For hvad skal en så formel og sprogvidenskabeligt orienteret teori om avisens paratekst, disse små "tekster ved siden af teksten", som avislæseren så hurtigt løber hen over, dog tjene til? Ja, det skal jeg kort forsøge at godtgøre i det følgende.

En første, umiddelbar fordel ved at opstille en teoretisk ramme for analysen af avisens paratekst på grundlag af diskursanalysens begrebsapparat og metodologi er, at man herved får en terminologi foræret, der kan sige noget ret præcist om, hvordan rubrikker og indledninger rent faktisk optræder som tekstuelle fænomener. Denne terminologi kan med andre ord erstatte de mere "intuitive" begreber, vi hidtil har anvendt i vores omgang med paratekster.

En anden fordel er, at man kan bruge den opstillede teoretiske ramme - hvis man godtager, at den har gyldighed for andre end blot franske aviser og at den i det hele taget har noget på sig - til komparative analyser af den skrevne presses "paratekstuelle traditioner" i forskellige lande og i forskellige pressetyper. Vi kan alle registrere forskelle mellem f.eks. danske og franske aviser eller mellem almindelige dagblade og økonomiske dagblade, men en systematisk og detaljeret sammenligning forudsætter et sæt sammenligningspunkter, kort sagt en teoretisk helhedsopfattelse af paratekstens status, struktur og funktion.

Den tredje og sidste fordel vedrører ikke kun avistekster, men enhver tekst, der omfatter såvel en paratekstuel som en tekstuel komponent. I de senere år er man blevet mere og mere opmærksom på, at tekster er *heterogene størrelser*, at de ikke længere blot kan opfattes som homogene budskaber, der afsendes fra en afsender til en modtager, der er lige så homogene. Det understreges bl.a. af fænomener som intertekstualitet og polyfoni, som man er begyndt at undersøge (se oversigten i Maingueneau 1991, 127-151). En ny teoretisk og analytisk opmærksomhed omkring parateksten - og ikke mindst avisens paratekst - kan være endnu et skridt på vej mod en mere detaljeret opfattelse af denne tekstuelle heterogenitet.

Noter

1. Se Frandsen (1989) for en kort oversigt over diskursanalysens forskningshistoriske baggrund, metoder og genstandsfelt.
2. Se f.eks. T. van Dijk (ed.): *Discourse and Communication. New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication* (1985), *Metodos de análisis de la prensa, Annexes aux Mélanges de la Casa de Velazquez* nr. 2 (1987), P. Mancini (ed.): *Special Issue on the Analysis of News Texts, European Journal of Communication* vol. 3/2 (1988) samt P. Chareaudeau (ed.): *La presse. Produit, production, réception, CAD - Collection Language, discours et sociétés* nr. 4 (1988).
3. Der er tale om et korpus af heltekster indsamlet over tre dage - den 12.6., 13.6. og 14.6.1990 - fra fem forskellige franske dagblade: de på det tidspunkt tre største nationale dagblade *Le Figaro*, *Le Monde* og *Le Parisien* og de to største nationale økonomiske dagblade *Les Echos* og *La Tribune de l'Expansion*. De 15 udgivelser, korpus således omfatter, udgør tilsammen næsten 1500 heltekster. Mængden af tilhørende paratekster er større en mængden af egentlige tekster, da flere af avisartiklerne indledes med løsevne paratekster på avisernes forsider.
4. Bl.a. M. Voirol: *Guide de la rédaction* (1984) og L. Guéry: *Le secrétariat de la rédaction* (1990).
Anvendelsen af disse håndbøger rejser et alvorligt problem: de er som regel meget normative i deres anvisninger og svarer derfor ikke altid til den reelle tekstproduktion på et dagblad. Jeg har dog endnu ikke haft mulighed for at bedrive "diskursanalytisk feltarbejde" i de parisiske redaktionssekretariater. Måske bør man som van Dijk (1988a) opfatte de journalistiske håndbøger som en del af det empiriske materiale.
5. Som eksempel på disse betingelser kunne man nævne de syv "standards of textuality", som opstilles i Beaugrande & Dressler (1981): kohæsion, kohærens, intentionalitet, acceptabilitet, informativitet, situationalitet og intertekstualitet.
6. Man spørger sig selv, hvilken forbindelse der er mellem denne omformning af den skrevne medietekst til et *tekstbillede* og de visuelle mediers dominerende position i dag? Der er mere på færde end blot et kommunikationsteknologisk fremskridt: vil det dominerende medium ikke altid præge de andre medier, der bygger på andre perceptionsformer? Kunne man forestille sig en *medie-synæstesi*?
7. Distinktionen mellem de *eksterne* eller "åbne" sider af avisen (= for- og bagside), hvor avisartiklerne er placeret efter nyhedsværdi eller tidspunkt for indløb, og de *interne* eller "lukkede" sider, hvor artiklerne er placeret efter bestemte indholdskategorier, er overtaget fra Mouillaud & Tétu (1989, 116-117).

Litteratur

- Agnès, Y. & Croissandeau, J.-M. *Lire le journal*. Paris 1979.
- Beaugrande, R. & Dressler, W. *Introduction to Text Linguistics*. London 1981.
- Bertin, J. *Sémiologie graphique*. Paris 1967.
- Bertin, J. *La graphique et le traitement graphique de l'information*. Paris 1977.
- Brown, G. & Yule, G. *Discourse Analysis*. Cambridge 1983.
- Frandsen, F. Diskursanalyse. In: *Festskrift i anledning af Handelshøjskolens 50 års jubilæum*. Århus. 129-135 1989.
- Frandsen, F. News Discourse: The Paratextual Structure of News Texts. In: *Discourse Structuring: Production and Reception Strategies*. Proceedings from Nordtext Symposium. Åbo (i trykken) 1990a.
- Frandsen, F. Eléments pour une théorie du paratexte journalistique. In: *Actes du Onzième Congrès des Romanistes Scandinaves*. 159-171, Trondheim 1990b.
- Frandsen, F. "Forrideren", "hovedrubrikken" og alle de andre små tekster i danske aviser. In: *Akter fra 3. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*, 63-74. Århus 1990c.
- Frandsen, F. *Paratekstens status, struktur og funktion i franske avistekster* (upubliceret 1. del af afhandling). Handelshøjskolen i Århus 1990d.
- Genette, G. *Introduction à l'architexte*. Paris 1979.
- Genette, G. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris 1982.
- Genette, G. *Seuils*. Paris 1987.
- Gouazé, J. L'énonciation des titres. In: J. Gouazé, M. Mouillaud, E. Serverin & J.-F. Tétu: *Stratégies de la presse et du droit*. Lyon 1979.
- Guéry, L. 1990. *Le secrétariat de la rédaction*. Paris 1990.
- Jessen, M. & Korsgaard, E. *Avisen på skrift*. København Avisen i Undervisningen 1991.
- Maingueneau, D. *L'Analyse du Discours. Introduction aux lectures de l'archive*. Paris 1991.
- Mouillaud, M. *Formes et stratégies des énoncés de presse* (disputats). Paris 1979.
- Mouillaud, M. & Tétu, J. -F. *Le journal quotidien*. Lyon 1989
- Straumann, H. *Newspaper Headlines. A Study in Linguistic method*. London 1935.
- Tétu, J. -F. *Le discours du journal: contribution à l'étude des formes de la presse quotidienne* (disputats). Lyon 1982.
- van Dijk, T. *Macrostructures*. Hillsdale 1980.
- van Dijk, T. *News Discourse*. Hillsdale 1988a.
- van Dijk, T. *News Analysis*. Hillsdale 1988b.
- Voirol, M. *Guide de la rédaction*. Paris 1984

Finn Frandsen er lektor på Fransk Institut ved Handelshøjskolen i Århus